

ვიკტორკო პოლონეთის წინააღმდეგ

CASE OF WIKTORKO v. POLAND

მეოთხე სექცია

ვიკტორკო პოლონეთის წინააღმდეგ

(განაცხადი № 14612/02)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2009 წლის 31 მარტი

საბოლოო ვერსია

30/06/2009

გადაწყვეტილება შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

საქმეზე ვიკტორკო პოლონეთის წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (მეოთხე სექცია) პალატამ
შემდეგი შემადგენლობით:

ნიკოლას ბრაცა, თავმჯდომარე,
ლეს გარლიცკი,
ჯოვანი ბონელო,
ლილიანა მიჯოვიჩი,
დავიდ ტორ ბიორგვინსონი,
ლუდი ბიანკუ,
მიჰაი პოალელუნგი, მოსამართლეები,
და ლოურენს ეარლი, სექციის მდივანი,

მოითათბირა დახურულ კარს მიღმა 2009 წლის 10 მარტს,
გამოიტანა და ამავე დღეს დაამტკიცა შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი №14612/02, რომელიც 2001 წლის 23 აპრილს პოლონეთის წინააღმდეგ სასამართლოში შეიტანა პოლონეთის მოქალაქემ ანა ვიკტორკომ (შემდგომში „განმცხადებელი“), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად.

2. პოლონეთის მთავრობის (შემდგომში „მთავრობა“) ინტერესებს იცავდა სახელმწიფო წარმომადგენელი საგარეო საქმეთა სამინისტროდან, ბატონი ჯ. ვოლასიევიჩი.

3. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ გამოსაფხიზლებელ ცენტრში დაკავებისას ცენტრის თანამშრომელთა ქცევა მის მიმართ უტოლდებოდა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას და არღვევდა კონვენციის მე-3 მუხლს. იგი ასევე აცხადებდა, რომ მისი იძულებით მოთავსება ცენტრში იყო უკანონო და არღვევდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნას.

4. 2006 წლის 5 დეკემბერს სასამართლომ მე-3 მუხლთან დაკავშირებით შეტანილი განაცხადის მთავრობასთან კომუნიცირება გადაწყვიტა. ასევე გადაწყდა, რომ განაცხადის არსებითი მხარე და დასაშვებობის საკითხი ერთდროულად განეხილათ (კონვენციის 29-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

5. განმცხადებელი დაიბადა 1957 წელს და ცხოვრობს ქალაქ ოლსზტინში.

6. 1999 წლის 27 დეკემბრის საღამოს განმცხადებელი თავის მეგობარს შეხვდა.

7. ამის შემდეგ იგი ტაქსით შინისკენ გაემართა და უარი განაცხადა მგზავრობის მაღალი ტარიფის გადახდაზე, სათანადო ქვითრის მიღების გარეშე. შედეგად, ტაქსის მძღოლმა განმცხადებელი თავის სახლთან ჩამოსმის ნაცვლად, ოლსზტინის გამოსაფხიზლებელ ცენტრში წაიყვანა. მძღოლის საქციელით შეშინებულმა განმცხადებელმა ტაქსიდან პოლიციაში დარეკა. ასევე მოიქცა მძღოლიც.

8. შედეგად, განმცხადებელი გამოსაფხიზლებელ ცენტრში დააკავეს. მან ალკოჰოლის დოზის შესამოწმებელი ტესტის ჩატარებაზე უარი განაცხადა. დაკავებული ამბობდა, რომ მიღებული ჰქონდა ორი კატხა ლუდი. მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებელი „საშუალო ინტოქსიკაციის“ მდგომარეობაში იყო.

9. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ცენტრის თანამშრომლებმა მას შეურაცხყოფა მიაყენეს, სასტიკად დასცინეს და სცემეს. ორმა მამაკაცმა და ერთმა ქალმა იგი იძულებით გააშიშვლეს და ასევე იძულებით ჩააცვეს ერთჯერადი პერანგი.

10. მთავრობის ვერსიით, სწორედ განმცხადებელი იქცეოდა აგრესიულად ცენტრის თანამშრომელთა მიმართ და მათ სიტყვიერ შეურაცხყოფას აყენებდა.

შესაბამისად, მათ სხვა გზა არ დარჩათ, ძალით გახადეს დაკავებულს ტანსაცმელი, რადგან იგი საკუთარი ნებით გახდაზე უარს აცხადებდა. შემდგომ კი წინააღმდეგობა გაუწია თანამშრომელთა კანონიერ მცდელობასაც - მისთვის ერთჯერადი პერანგი ჩაეცმიათ.

11. მთავრობა დამატებით ამტკიცებდა, რომ აუცილებელი გახდა განმცხადებლისათვის შემზღუდველი ქამრის გაკეთება, რადგან საწოლში ჩაწვენის შემდეგ იგი ოთახის კარს ნიხლს ურტყამდა და კივილით ილანძლებოდა, რაც სხვა პაციენტებს ძილის საშუალებას არ აძლევდა.

12. მხარეთა არგუმენტებში მოყვანილი ფაქტები ერთმანეთს ემთხვევა, კერძოდ, იმ ნაწილში, რომ განმცხადებელი შემზღუდველი ქამრით შეკრეს, საწოლზე მიაბეს და საკანში ჩაკეტეს 1999 წლის 28 დეკემბრის დილამდე, როცა იგი ცენტრიდან გაათავისუფლეს.

განმცხადებლის მტკიცებით, იგი საკანში ქამრით შეკრული დაახლოებით ათი საათის განმავლობაში იმყოფებოდა. მთავრობას ეს არგუმენტი არ გაუპროტესტებია.

13. 1999 წლის 29 დეკემბერს განმცხადებელმა მისი მდგომარეობის ამსახველი სამედიცინო ცნობა აიღო.

ცნობის შესაბამის ნაწილში იკითხება:

მარცხენა ბარძაყზე, წინა მხარეს აღენიშნება 3 სმ. დიამეტრის სისხლჩაქცევა, იდაყვთან ახლოს, მაჯაზე - ნაფხაჭნი; მხრის მოზილობა და როტაცია შეზღუდულია (გაურკვეველია, ეს პასიურ მოძრაობებს ეხება თუ აქტიურს); განმცხადებელი უჩივის ტკივილს ყბის მარცხენა მხარეს; ყბა ამ მხარეს შემუშპებულია.

14. ამ ინციდენტიდან მალევე განმცხადებელმა ცენტრის თანამშრომელთა წინააღმდეგ საჩივრით მიმართა ოლსზტინის საქალაქო პოლიციის უფროსს. მისი მტკიცებით, იგი ინტოქსიკაციის ქვეშ არ ყოფილა და მის საქციელში არაფერი იყო ისეთი, რაც თავისუფლების აღკვეთის გადაწყვეტილებას გაამართლებდა. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ცენტრის თანამშრომლებმა მას სასტიკად დასცინეს და ტანსაცმელი იძულებით გახადეს.

15. 2000 წლის 21 იანვარს საქალაქო პოლიციის უფროსმა უარი განაცხადა განმცხადებლის საქმის გამოძიების დაწყებაზე. ამ გადაწყვეტილების დასაბუთებაში ვკითხულობთ:

„1999 წლის 29 დეკემბერს ქალბატონმა ა. ვიკტორკომ ქალაქის პოლიციის განყოფილებას მიმართა საჩივრით, რომ 27-28 დეკემბერს ტაქსის მძღოლმა და გამოსაფხიზლებელი ცენტრის თანამშრომლებმა მის მიმართ ფიზიკური ძალა გამოიყენეს და შეურაცხყვეს იგი. ოფიციალურ საჩივარში, რომელიც მან შეიტანა 2000 წლის 4 იანვარს და ეხება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენას, განმცხადებელი ხსნის, რომ 1999 წლის 27 დეკემბერს, დაახლოებით ღამის 11 საათზე, ტაქსის № [...] მძღოლმა მას ჯერ სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა, შემდეგ კი წაიყვანა გამოსაფხიზლებელ ცენტრში, სადაც იგი დააკავეს მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ, და ცენტრის თანამშრომლებმა მის მიმართ ფიზიკური ძალა გამოიყენეს. ამას შედეგად მოჰყვა სხეულზე სისხლჩაქცევები და ნაფხაჭნები. რამდენიმე ადამიანს სთხოვეს ინფორმაციის მოწოდება, მაგრამ არავინ დაადასტურა განმცხადებლის ბრალდებები. ტაქსის მძღოლმა განაცხადა, რომ ქალბატონი ვიკტორკო გამოსაფხიზლებელ ცენტრში წაიყვანა იმიტომ, რომ იგი უარს აცხადებდა ტარიფის გადახდაზე, არც მანქანიდან გადასვლა უნდოდა და თვი-

თონვე დათანხმდა ამ ცენტრში წაყვანას. მას ნებისმიერ დროს შეეძლო ტაქსიდან გადასვლა. ცენტრში იგი დააკავა პოლიციამ და არა ტაქსის მძღოლმა, როგორც თვით განმცხადებელი ამბობდა; მეტიც, მას არ სურდა ალკოჰოლის დოზის შესამოწმებელი ტესტის გავლა. უკვე ცენტრში ყოფნისას კი არ სურდა ტანსაცმლის გახდა, და როცა იგი პაციენტთა ოთახში მოათავსეს, კარს ხელებითა და სხეულის სხვა ნაწილებით ურტყამდა, რა დროსაც დაზიანებები მიიღო. შესაბამისად, საჭირო გახდა შემზღუდველი ქამრის გამოყენება, რადგან მის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას შესაძლოა საფრთხე დამუქრებოდა.“

2000 წლის 31 იანვარს ოლსზტინის საქალაქო პროკურატურამ ეს გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა.

16. განმცხადებელმა 2000 წლის 8 თებერვალს წინამდებარე გადაწყვეტილება გაასაჩივრა. კერძოდ, იგი ირწმუნებოდა, რომ მისი დაკავება აბსოლუტურად გაუმართლებელი გახლდათ, რადგან ინტოქსიკაციის ქვეშ არ იყო. მან 1999 წლის 27 დეკემბრის სალამოს ორი კათხა ლუდი დალია, რასაც არც ერთი სტანდარტით არ შეიძლება ინტოქსიკაცია ეწოდოს იმ შინაარსით, გამოსაფხიზლებელ ცენტრში თავისუფლების აღკვეთას რომ გაამართლებდა. დაკავების შემდეგ მას ცენტრის თანამშრომლები არასათანადოდ მოეპყრნენ, მაგრამ 2000 წლის 21 იანვრის გადაწყვეტილებამ აშკარად ვერ შეძლო საქმეში არსებული ფაქტებისთვის ნათელი მოეფინა. განმცხადებლის მტკიცებით, დაკავებისას იგი გააშიშვლეს. ის აცხადებდა, რომ პოლიციამ ვერ შეძლო განმცხადებლის დაკავების საქმის მასალები ხელმისაწვდომი გაეხადა და ზედაპირული გამოძიება ჩატარდა.

17. 2000 წლის 21 თებერვალს ოლსზტინის საქალაქო პოლიციის უფროსმა განმცხადებლის ბრალდებათა გამოძიება გადაწყვიტა.

18. 2000 წლის 17 მარტს, გამოძიების მოთხოვნის საფუძველზე, ექსპერტმა საკუთარი მოსაზრება მოამზადა გათავისუფლებისას განმცხადებლის ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე. მოსაზრება იმეორებდა 1999 წლის 29 დეკემბრის ცნობაში აღნიშნულ დასკვნებს, რომ განმცხადებელს დაზიანებები შესაძლოა მიეღო როგორც ძალის გამოყენების შედეგად, ასევე თავისი საქციელის გამო, მას შემდეგ, რაც გახადეს და საკანში მოათავსეს.

19. ამის შემდეგ პოლიციამ გამოძიება შეწყვიტა. 2000 წლის 19 აპრილს ეს გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა საქალაქო პროკურორმა. გადაწყვეტილების წერილობით დასაბუთებაში იკითხება:

„გამოძიებისას მოიკვლიეს ფაქტები, დაიკითხნენ მოწმეები, შეისწავლეს განმცხადებლის სამედიცინო ჩანაწერები და დაინიშნა სამედიცინო ექსპერტიზა დაზიანებებისა და იმ გარემოებათა დასადგენად, რომლებშიც შეიძლებოდა ისინი მიყენებულიყო. ამ დოკუმენტით დადგინდა, რომ 1999 წლის 27 დეკემბერს ანა ვიკტორკო, რომელიც არ იყო ფხიზელი და უარი განაცხადა ტაქსი ტარიფის გადახდაზე, ტაქსის მძღოლმა გამოსაფხიზლებელ ცენტრში წაიყვანა. შემდგომ, საპატრულო პოლიციის თანდასწრებით, იგი ცენტრის შენობაში შეიყვანეს. იქ ყოფნისას, ვულგარული და დამსწრეთა მიმართ შეურაცხმყოფელი ქცევის გათვალისწინებით, გადაწყდა მისი იძულებით მოთავსება ცენტრში. რადგან განმცხადებელს არ სურდა დამორჩილებოდა მოქმედ წესებს - გაეწო ალკოჰოლის დოზის შესამოწმებელი ტესტი და ნებაყოფლობით გამოეცვალა ტანსაცმელი - პერსონალმა მის მიმართ ძალა გამოიყენა, რათა ტანთ გაეხადათ, ერთჯერადი პერანგი ჩაცმიათ და დაკავებულთა ოთახში მოეთავსებინათ. რაკი იგი კვლავ აგრესიული

იყო, ანადგურებდა ქონებას და შეეძლო თავი დაეზიანებინა, მას ჩააცევს შემზღუდველი ქამარი, რათა დანყნარებულიყო.

განმცხადებლის საჩივარი ვერ განმტკიცდა მოწმეთა ჩვენებებით. მისი საქციელი გაკიცხვას იმსახურებდა და საჭირო იყო ის გამოსაფხიზლებელ ცენტრში მოეთავსებინათ. არ დადგინდა, რომ მის მიმართ გამოყენებული ფიზიკური ძალა აღემატებოდა მის დასამშვიდებლად საჭირო ძალას. შესაბამისად, რადგან არაფერი მიანიშნებდა სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაზე, გამოძიება შეწყდა.“

20. განმცხადებელმა, ადვოკატის დახმარებით, ეს გადაწყვეტილება საოლქო პროკურორთან გაასაჩივრა. იგი აცხადებდა, რომ იმ ღამეს ინტოქსიკაციის ქვეშ არ იყო, ცენტრის თანამშრომლებმა თავიანთი ქმედებებით დაარღვიეს მისი უფლებები, შელახეს მისი ღირსება და ფიზიკური სიმტკიცე. ასევე აღნიშნავდა, რომ დაირღვა მისი საპროცესო უფლებებიც, რადგან პოლიციამ მის წარმომადგენელს არ აცნობა არც ერთი საგამოძიებო ღონისძიების შესახებ, რომლებიც განხორციელდა სამართალწარმოებისას. განმცხადებელი იმის შესახებაც ჩიოდა, რომ გამოძიებისას მას შესაძლებლობა უნდა ჰქონოდა, დაპირისპირებოდა ცენტრის თანამშრომლებს.

21. 2000 წლის 7 ივნისს ოლსზტინის საოლქო პროკურატურამ, საპროცესო საკითხებზე განმცხადებლის არგუმენტების გათვალისწინებით, 2000 წლის 19 აპრილის სადავო გადაწყვეტილება გააუქმა. მან აღნიშნა, რომ იყო არსებითი შეუთავსებლობები განმცხადებლისა და სხვა პირთა ჩვენებებს შორის. საჭირო იყო ჭეშმარიტების დადგენა.

22. 2000 წლის 2 აგვისტოს ჩრდილო ოლსზტინის საქალაქო პროკურორმა სამართალწარმოება შეწყვიტა, რადგან დადგინდა, რომ სისხლის სამართლის დანაშაული არ ჩადენილა. გადაწყვეტილების წერილობით დასაბუთებაში იკითხება:

„1999 წლის 27 დეკემბრის საღამოს განმცხადებელმა ტაქსი გამოიძახა. [...] მგზავრობისას განმცხადებელსა და მძღოლს შორის, გადასახდელ ტარიფთან დაკავშირებით, უთანხმოება მოხდა. რადგან მხარეები ვერ მორიგდნენ, [მძღოლმა] გადაწყვიტა პრობლემა პოლიციის დახმარებით მოეგვარებინა. მას შემდეგ, რაც დაუკავშირდა [სატაქსო კომპანიის] სადისპეჩეროს, იგი გამოსაფხიზლებელი ცენტრის მიმართულებით გაემგზავრა და ელოდებოდა პოლიციელთა მოსვლას. შემდეგ კი ისინი ელოდნენ საპატრულო პოლიციას. ამ დროს მძღოლი ცენტრის შენობაში შევიდა, განმცხადებელი კი ტაქსის გვერდით იდგა და მობილურით პოლიციას ურეკავდა.

აღსანიშნავია, რომ მძღოლს განმცხადებლის მიმართ სისხლის სამართლის დანაშაული არ ჩაუდენია - უკანონოდ ქონების ჩამორთმევის სახით. ორივე მხარე პრობლემის მოგვარებას პოლიციის დახმარებით ცდილობდა. ასევე აღსანიშნავია, რომ ამ დროს განმცხადებელს მარტივად შეეძლო, წასულიყო ან ტელეფონით ესარგებლა.

მას შემდეგ, რაც შემთხვევის ადგილას პოლიციელები A.R. და W.K. მივიდნენ, მათ სიტუაციის მეგობრულად მოგვარება სცადეს, მაგრამ ამაოდ. განმცხადებლის - რომელსაც ალკოჰოლის სუნი ასდიოდა - ვულგარული და აგრესიული საქციელის გათვალისწინებით, პოლიციის ოფიცრებმა გადაწყვიტეს, იგი გამოსაფხიზლებელ ცენტრში დაეკავებინათ, სადაც მან უარი განაცხადა ალკოჰოლის დოზის განმსაზღვრელი ტესტის ჩატარებაზე. შედეგად, მორიგე ექიმმა ზოგადი დათვალიერების საფუძველზე გადაწყვიტა, რომ განმცხადებელი ინტოქსიკაციის

მდგომარეობაში იყო, რაც მის იძულებით მოთავსებას თორმეტ საათამდე კანონიერს ხდიდა.

ამის შემდეგ ცენტრის თანამშრომელმა M.P.-მ [ქალმა] სცადა, განმცხადებელს ერთჯერადი პერანგი ჩაეცვა.

განმცხადებლის ჯიუტი წინააღმდეგობის შემდეგ M.P.-მ სხვა თანამშრომლებს - L.Z.-სა და T.P.-ს [მამაკაცები] - დასახმარებლად მოუხმო; განმცხადებელს პერანგი ჩააცვეს და ინტოქსიკაციის ქვეშ მყოფ პირთა ოთახში მოათავსეს.

განმცხადებელი კვლავ აგრესიული იყო, ამიტომ მის მიმართ გამოიყენეს ფიზიკური ძალა და ჩააცვეს შემზღუდველი ქამარი.

გამოსაფხიზლებელი ცენტრების შესახებ შესაბამისი დებულებებიდან და თანამშრომელთა სამსახურებრივი ვალდებულებებიდან ირკვევა, რომ თანამშრომლები, ამ სამართლებრივ დებულებათა თანახმად, კანონის ფარგლებში მოქმედებდნენ და, შესაბამისად, უსაფუძვლოა ეჭვი იმის თაობაზე, რომ განმცხადებლის თავისუფლების აღკვეთით ან იძულებით ჩადენილია სისხლის სამართლის დანაშაული.

გამოსაფხიზლებელში სწავლებისა და ალკოჰოლიზმთან ბრძოლის შესახებ კანონის 41-ე სექციის... და ბრძანებულების მე-19 და მე-20 სექციების თანახმად, განმცხადებლის სახელზე გამოიწერა ქვითარი - 250 პოლონური ზლოტის ოდენობით - რომელიც მას უნდა გადაეხადა დაკავების ხარჯების ასანაზღაურებლად.

ერთმნიშვნელოვნად უნდა აღინიშნოს, რომ განმცხადებლის მიმართ ცენტრის თანამშრომელთა ქცევა იყო კანონიერი.

გამოძიებისას დაიკითხა ყველა, ვინც კი მონაწილეობდა განმცხადებლის დაკავებასა და ცენტრში იძულებით მოთავსებაში. საქმეში მცირედი მტკიცებულება არ მოპოვებულა, რომელიც ეჭვს აღძრავდა, რომ ჩადენილი იქნა სისხლის სამართლის დანაშაული.

შედეგად, გადაწყვეტილება იმეორებდა სამედიცინო ანგარიშის დასკვნებს (იხ. ზემოთ პუნქტი 3). გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ:

განმცხადებელი თავის არგუმენტაციაში აღნიშნავდა, რომ ცენტრის თანამშრომლებმა მისი ღირსება შელახეს... იმის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებლის დაზიანებებისა და შეურაცხყოფის შეფასება შესაძლებელი იყო კერძო საბრალდებო საჩივრის საფუძველზე დაწყებული სამართალწარმოებისას, განმცხადებელს ასეთი საჩივრის შეტანა წინამდებარე გადაწყვეტილების გამოცხადებიდან 14 დღის ვადაში შეეძლო.

23. განმცხადებელმა გადაწყვეტილება გაასაჩივრა და გაიმეორა წინა საჩივარში აღნიშნული არგუმენტები. ამას გარდა, მან დაამატა, რომ ცენტრის თანამშრომლებმა იგი დაამცირეს, რადგან ძალის გამოყენებით ტანთ გახადეს და შემზღუდველი ქამრით სანოლზე ჰყავდათ მიბმული 1999 წლის 28 დეკემბრის დღიამდე. მას საპირფარეოში გასვლაც კი არ შეეძლო.

24. 2000 წლის 25 ოქტომბერს ოლსზტინის საოლქო სასამართლომ ზემოხსე-

ნეპული გადანყვეტილება სამართალწარმოების შეწყვეტის შესახებ ძალაში დატოვა. თავის გადანყვეტილებაში, რომელიც ოცი სტრიქონისგან შედგებოდა, სასამართლომ დაადგინა, რომ საქმეში არსებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, ლოგიკური დასკვნა კეთდებოდა - განმცხადებელი იყო ინტოქსიკაციის ქვეშ. შესაბამისად, მისი იძულებით მოთავსება გამოსაფხიზლებელ ცენტრში და მასზე ძალის გამოყენება გამართლებული იყო.

II. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა

25. გამოსაფხიზლებელში სწავლებისა და ალკოჰოლიზმთან ბრძოლის შესახებ კანონი (Ustawa o wychowaniu w trzeźwosci i przeciwdziałaniu alkoholizmowi) უზრუნველყოფს ღონისძიებებს, რომლებიც გამოიყენება ინტოქსიკაციის ქვეშ მყოფი პირების მიმართ. კანონის 39-ე და მე-40 თავებში ჩამოყალიბებულია ღონისძიებები, რომელთა გამოყენება შესაძლებელია ამგვარ პირებთან მიმართებით.

26. კანონის 39-ე თავის თანახმად, გამოსაფხიზლებელი ცენტრები უნდა შექმნან და მართონ იმ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებმა, რომლებსაც 50 000-ზე მეტი მცხოვრები ჰყავთ. კანონის მე-40 თავი, რომელსაც შესაბამის დროს ჰქონდა ძალა, გულისხმობდა შემდეგს:

„1. დაშვებულია ინტოქსიკაციის ქვეშ მყოფ პირთა - რომლებიც საზოგადოებრივ ადგილას ან სამსახურში შეურაცხყოფელად იქცევიან, საფრთხეს უქმნიან საკუთარ სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, ან საფრთხეს უქმნიან სხვა პირთა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას - მოთავსება გამოსაფხიზლებელ ცენტრსა ან საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულებაში, ან მიყვანა მათივე საცხოვრებელ სახლში.

2. გამოსაფხიზლებელი ცენტრების არარსებობისას, დაშვებულია ამ პირების მიყვანა პოლიციის განყოფილებაში.

3. ინტოქსიკაციის ქვეშ მყოფი პირები, რომლებიც მოათავსეს გამოსაფხიზლებელ ცენტრსა ან პოლიციის განყოფილებაში, იქ უნდა დარჩნენ სრულ გამოფხიზლებამდე, მაგრამ არაუმეტეს 24 საათისა...”

27. ჯანმრთელობისა და სოციალური კეთილდღეობის მინისტრის 1996 წლის 23 ოქტომბრის ბრძანებულება, რომელიც ეხება ინტოქსიკაციის ქვეშ მყოფ პირთა მიმართ პროცედურებს, გამოსაფხიზლებელი ცენტრების მოწყობასა და ჯანმრთელობის დაცვის ფარგლებს, ასევე, გამოსაფხიზლებელ ცენტრებში პირთა მიღებასა და იქ ყოფნასთან დაკავშირებული გადასახადების შეფასების წესებს (Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej w sprawie trybu doprowadzania osób w stanie nietrzeźwości organizacji izb wytrzeźwień i zakresu opieki zdrowotnej oraz zasad ustalania opłat związanych z doprowadzeniem i pobytem w izbie wytrzeźwień), დეტალურ წესებს ადგენს პირის გამოსაფხიზლებელ ცენტრში იძულებით მოთავსების შესახებ.

28. ბრძანებულების მე-9 თავი გულისხმობს:

„1. გამოსაფხიზლებელ ცენტრში მიყვანილ პირს დაუყოვნებლივ უნდა ჩაუტარდეს სამედიცინო შემოწმება.

2. სამედიცინო შემოწმების შემდეგ ექიმი წყვეტს, პირი უნდა მოთავსდეს გამო-

საფიზიკურ ცენტრში... თუ საავადმყოფოსა ან სხვა სამედიცინო დაწესებულებაში, ან არსებობს თუ არა ინტოქსიკაციის ნიშნები, რომლებიც გამოსაფიზიკურ ცენტრში პირის მოთავსებას გაამართლებდა.“

ამ ბრძანებულების მე-13 მუხლის 1-ლ პუნქტში წერია:

„ერთჯერადი პერანგები უნდა გაიცეს ყველა დაკავებულ პირზე.“

29. ბრძანებულების მე-16 თავში აღნიშნულია, რომ დასაშვებია პირდაპირი შეზღუდვის მეთოდების გამოყენება 1994 წლის ფსიქიკური ჯანდაცვის შესახებ აქტის მე-18 თავის წესების თანახმად, რომლებშიც დადგენილია, რომ პირდაპირი შეზღუდვა, სხვა მეთოდთა შორის, შესაძლოა მოიცავდეს პირის მოძრაობის შეზღუდვას. ამ აქტის მე-16 თავი დამატებით მოიხმობს ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის მინისტრის 1995 წლის 23 აგვისტოს ბრძანებულებას პირდაპირი შეზღუდვის ფორმის შესახებ (w sprawie sposobu stosowania przymusu bezpośredniego), რომელიც ადგენს ასეთი შეზღუდვის ფარგლებს. ეს უკანასკნელი გულისხმობს:

„9 (2). ექიმი უფლებამოსილია, რეკომენდაცია გასცეს პირდაპირი შეზღუდვის შესახებ - მოძრაობის შეზღუდვის ან იზოლაციის ფორმით - არაუმეტეს 24 საათისა. საჭიროებისას ექიმს პაციენტის პერსონალური შემთხმების შემდეგ შეუძლია მოძრაობის შეზღუდვა მომდევნო ექვსი საათით გააგრძელოს.

13. მორიგე ექთანმა მოძრაობაშეზღუდული ან იზოლირებული პირის მდგომარეობა უნდა გადაამოწმოს არაუმეტეს 15 წუთის ინტერვალით, მაშინაც კი, როცა შესაბამის პირს სძინავს. პირის მდგომარეობა დაუყოვნებლივ უნდა ჩაინეროს მის კარტაზე.“

სამართალი

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

30. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ 1999 წლის 27 დეკემბრის ინციდენტისას ღირსების შემლახველად მოეპყრნენ და მისი ბრალდებები სათანადოდ არ გამოუძიებიათ, რითაც დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი. წინამდებარე დებულება ასე იკითხება:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას“.

A. დასაშვებობა

31. მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებელს ყველა შიდასამართლებრივი დაცვის საშუალება არ ამოუწურავს. მისი წარუმატებელი მცდელობის შემდეგ - აღძრულიყო სისხლის სამართლის საქმე შეზღუდვის სადავო ფაქტზე - განმცხა-

დებელს შეეძლო, სისხლის სამართლის სასამართლოსთვის მიემართა კერძო საბრალდებო საჩივრით, რომელშიც იდავებდა, რომ ჩადენილია სისხლის სამართლის დანაშაული, რამაც შედეგად მისი სხეულის მსუბუქი დაზიანება გამოიწვია. განმცხადებელს პროკურორმა დროულად აცნობა ამ უფლების შესახებ.

32. განმცხადებელი დავობდა, რომ მისი პირველი წარუმატებელი მცდელობის შემდეგ - დასჯილიყვნენ ინციდენტში მონაწილე პირები - მისთვის არ უნდა მოეთხოვათ ამ უფლებით მეორედ ესარგებლა, რაც, ნებისმიერ შემთხვევაში, ალბათ განწირული იყო მარცხისთვის.

33. კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლ პუნქტში იკითხება:

„სასამართლოს შეუძლია მხოლოდ მაშინ მიიღოს საქმე განსახილველად, თუ ამოწურულია დაცვის ყველა შიდასამართლებრივი საშუალება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული ნორმების გაგებით ...“

34. 35-ე მუხლის 1-ლ პუნქტში აღნიშნულ დაცვის შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამოწურვის წესის მიზანია ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ჰქონდეთ შესაძლებლობა, სამართლიანად იმოქმედონ მათი შიდასამართლებრივი სისტემის საშუალებით, სანამ ამ ქმედებების გამო საერთაშორისო ორგანოსათვის პასუხების გაცემა მოუწევთ (იხ. სხვა საქმეებთან ერთად, *Egmez v. Cyprus*, № 30873/96, § 64, ECHR 2000-XII). დაცვის შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამოწურვის ვალდებულება განმცხადებლისგან მოითხოვს ეფექტიანი, საკმარისი და ხელმისაწვდომი ღონისძიებებით ჩვეულებრივად სარგებლობას, კონვენციის შინაარსიდან გამომდინარე. ეფექტიანია ღონისძიება, რომლითაც შესაძლებელია სადავო მდგომარეობის/უფლების პირდაპირ გამოსწორება (იხ. *Balogh v. Hungary*, № 47940/99, § 30, 20 ივლისი 2004).

35. როცა ადამიანი კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას ასაჩივრებს, სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება გულისხმობს სახელმწიფოს მიერ საქმის ძირეულ და ეფექტიან გამოძიებას, რომელიც შესაძლებელს ხდის პასუხისმგებელ პირთა იდენტიფიკაციასა და დასჯას (იხ. *Selmouni v. France* [GC], № 25803/94, § 79, ECHR 1999-V, და *Egmez v. Cyprus*, ციტირებულია ზემოთ, § 65).

36. როცა შესაძლებელია სამართლებრივი დაცვის საშუალებების არჩევა, განმცხადებლის მდგომარეობის რეალურად ასახვისთვის სავალდებულოა მათი ამოწურვა - კონვენციით გარანტირებულ უფლებათა და თავისუფლებათა ეფექტიანი დაცვის უზრუნველსაყოფად (იხ. *Allgemeine Gold-und Silberscheideanstalt A.G. v. the United Kingdom*, № 9118/80, 1983 წლის 9 მარტის კომისიის გადაწყვეტილება, *Decisions and Reports* (DR) 32, გვ. 165, და უფრო ახალი გადაწყვეტილება *Krumpel and Krumpelová v. Slovakia*, № 56195/00, § 43, 5 ივლისი 2005). მეტიც, განმცხადებელს, რომელმაც უკვე ისარგებლა სამართლებრივი დაცვის საშუალებით და ეს საშუალება იყო აშკარად ეფექტიანი და საკმარისი, არ მოეთხოვება მისთვის ხელმისაწვდომი სხვა საშუალებების გამოყენებაც, რომლებითაც, სავარაუდოდ, ნაკლებად მიაღწევს შედეგს (იხ. *Wójcik v. Poland*, № 26757/95, 1997 წლის 7 ივლისის კომისიის გადაწყვეტილება, DR 90-A, გვ. 28; *Assenov and Others v. Bulgaria*, 28 ოქტომბერი 1998, § 86, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII; *Aquilina v. Malta* [GC], № 25642/94, § 39, ECHR 1999-III; და *Günaydin v. Turkey* (dec.), № 27526/95, 25 აპრილი 2002).

37. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელმა ინციდენტის შესახებ საჩივრით მიმართა პროკურატურას, რომელმაც სავარაუდოდ დანაშაულზე სისხლის

სამართლის ძიება დაიწყო. სასამართლო განმცხადებლის არჩევანს შესაძლო პროცედურებს შორის გონივრულად მიიჩნევს. განმცხადებელმა ამ გზით სცადა, მომხდარიყო იმ ადამიანთა იდენტიფიკაცია და დასჯა, რომლებმაც, განმცხადებლის რწმენით, მის მიმართ სისხლის დანაშაული ჩაიდინეს. იმის გათვალისწინებით, რომ ხელისუფლების ორგანოების გადანყვეტილებით, შესაბამისი პირების პასუხისგებაში მისაცემად საფუძველი არ არსებობდა, განმცხადებელს არ ევალებოდა, ახალი სამართალწარმოება წამოეწყო იდენტური მიზნით, რომელიც განმცხადებელს წარმატების არანაირ პერსპექტივას არ სთავაზობდა.

38. შესაბამისად, სასამართლო უკუაგდება მთავრობის პრეტენზიას, რომ განმცხადებელმა დაცვის შიდასამართლებრივი საშუალებები არ ამოწურა.

39. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საჩივარი მე-3 მუხლის არც არსებით და არც პროცედურულ მხარესთან დაკავშირებით აშკარად დაუსაბუთებელი არ არის - კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შინაარსით. იგი დამატებით აღნიშნავს, რომ განაცხადი არ შეიძლება დაუშვებლად გამოცხადდეს არც რაიმე სხვა საფუძველით. შესაბამისად, განაცხადი ცხადდება დასაშვებად.

B. საქმის არსებითი მხარეები

1. სავარაუდო არასათანადო მოპყრობა განმცხადებლის მიმართ

(ა) მხარეთა არგუმენტები

40. განმცხადებლის მტკიცებით, მას არასათანადოდ მოეპყრნენ გამოსაფხიზლებელი ცენტრის თანამშრომლები. კერძოდ, ორმა მამაკაცმა და ერთმა ქალმა ძალით გახადეს ტანსაცმელი, გაუკეთეს შემზღუდველი ქამარი და მთელი ღამით საკანში ჩაკეტეს. მან თავი საშინლად დამცირებულად იგრძნო. აღნიშნული უტოლდებოდა აბსოლუტურად გაუმართლებელ არაადამიანურ და ღირსების შეზღუდვას. დაკავებამდე დაღეული ორი კათხა ლუდი წარმოსახვითაც კი არ შეიძლებოდა ინტოქსიკაციად ჩათვლილიყო, რაც მის დაკავებასა და შემდგომ გრძელვადიან პატიმრობას გაამართლებდა, რომ არაფერი ითქვას მანერაზე - როგორ ეპყრობოდნენ მას ცენტრის თანამშრომლები.

41. მთავრობამ მოიხმო განმცხადებლის არგუმენტი, რომ 1999 წლის 27 დეკემბრის ინციდენტისას ცენტრის თანამშრომლებმა მის მიმართ ძალა გამოიყენეს და ყოველგვარი გამართლების გარეშე დაამცირეს. მთავრობის ცნობით, გამოძიების მიერ დადგენილმა ფაქტებმა აჩვენა, რომ მომხდარი მოვლენები განმცხადებელმა არასწორად შეაფასა. გამოძიებისას მოპოვებული მტკიცებულებით ნათელი გახდა, რომ განმცხადებელმა, რომელიც იყო „საშუალო ინტოქსიკაციის ქვეშ“, უარი განაცხადა ტაქსის საფასურის გადახდაზე, სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა პოლიციელებს ვულგარული სალანძღავი სიტყვებით, აგრესიული იყო ცენტრის თანამშრომელთა მიმართ და შეურაცხყო ექიმი, რომელიც მის გასინჯვას ცდილობდა. ტანსაცმლის გახდაზე უარის თქმით, მან ასევე წინააღმდეგობა გაუწია ცენტრის თანამშრომლებს, განეხორციელებინათ ყველა შესაბამისი კანონიერი ქმედება. განმცხადებელი ცენტრის თანამშრომლებს შეენიწაღმდეგა პაციენტთა ოთახში გადაყვანისასაც, ამ ოთახში მოთავსების შემდეგ იგი კარზე აბრაზუნებდა, ყვიროდა და სხვა პაციენტები გააღვიძა. ამ საქციელის პასუხად, ცენტრის თანამშრომლებმა ექიმთან მოთათბირების შემდეგ იგი შემზღუდველი ქამრით შეკრეს.

42. სასამართლო დამატებით შეეხო სამედიცინო ცნობას, რომელიც განმცხადებელმა სასამართლოს მიაწოდა. ექიმმა აღმოაჩინა ერთი სისხლჩაქცევა, ერთი ნაკანრი, მგრძნობიარე მხარი და შესიებული ყბა. მთავრობის ვერსიით, ეს დაზიანებები განმცხადებელს შესაძლოა მიეღო მისი ქმედების შედეგად, როცა პაციენტთა ოთახში ჩაკეცვის შემდეგ კარსა და კედლებს ეტაკებოდა.

43. მთავრობამ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის დაზიანებები უმნიშვნელო იყო და, შესაბამისად, სადავო მოპყრობა კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში არ ხვდებოდა. ალტერნატივის სახით, რომც ვივარაუდოთ სადავო მოპყრობის მოხვედრა შესაბამისი დებულების ფარგლებში, მთავრობის მტკიცებით, ცენტრის თანამშრომელთა მიერ ფიზიკური ძალის გამოყენება განმცხადებელზე გადაუდებლად აუცილებელი იყო მისივე საქციელის გამო და კანონიერი გახლდათ. მთავრობის აზრით, განმცხადებლისთვის მიყენებული ტანჯვა სხვა კანონიერი მოპყრობით გამოწვეული ტანჯვისა და დამცირების თანმდევ ელემენტთა მიღმა არ წასულა.

(ბ) სასამართლოს შეფასება

44. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას იცავს. იგი აბსოლუტური ფორმით კრძალავს წამებას ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას, მსხვერპლის ქცევის ან გარემოებათა მიუხედავად (იხ. სხვა საქმეთა შორის, *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, § 119, ECHR 2000 IV). არასათანადო მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა აღწევდეს, მე-3 მუხლის ფარგლებში რომ მოხდეს. სისასტიკის მინიმალური ზღვარის შეფასება ფარდობითია, იგი დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორიცაა: მოპყრობის ხანგრძლივობა, მის მიერ გამოწვეული ფიზიკური და სულიერი შედეგები და, ზოგ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობა (იხ. *Valašinas v. Lithuania*, № 44558/98, §§ 100-01, ECHR 2001 VIII).

45. სასამართლომ მოპყრობა „არაადამიანურად“ მიიჩნია იმის გამო, რომ *inter alia* იგი იყო წინასწარ დაგეგმილი, გრძელდებოდა უწყვეტლივ რამდენიმე საათის განმავლობაში და გამოიწვია სხეულის დაზიანება ან მძიმე ფიზიკური თუ სულიერი ტანჯვა. სასამართლომ „ღირსების შემლახველი“ უწოდა მოპყრობას, რომელიც მსხვერპლში იწვევდა შიშს, შფოთვისა და არასრულფასოვნების განცდას, რაც მას ამცირებდა და აკნინებდა (იხ. *Iwańczuk v. Poland*, № 25196/94, § 51, 15 ნოემბერი 2001).

46. სასამართლო, პირველ რიგში, აღნიშნავს, რომ მოვლენები, რომლებსაც განმცხადებელი ასაჩივრებდა, მოხდა გამოსაფხიზლებელ ცენტრში მისი იძულებით მოთავსებისას. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო იხსენებს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის თანახმად, პოლონეთში გამოსაფხიზლებელ ცენტრში პირის დაპატიმრება უტოლდება „თავისუფლების აღკვეთას“ - კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის შინაარსით (იხ. *Witold Litwa v. Poland*, № 26629/95, § 46, ECHR 2000-III).

47. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მე-3 მუხლი დაკავების უზრუნველსაყოფად ძალის გამოყენებას არ კრძალავს. თუმცა, ასეთი ძალის გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ გარდაუვალი აუცილებლობისას და იგი არ უნდა იყოს გადამეტებული (იხ. სხვა საქმეთა შორის, *Klaas v. Germany*, 22 სექტემბერი 1993, § 30, Series A № 269; *Rehbock v. Slovenia*, № 29462/95, §§ 68

78, ECHR 2000 XII; და Krastanov v. Bulgaria, № 50222/99, §§ 52 და 53, 30 სექტემბერი 2004). თავისუფლებააღკვეთილი ადამიანის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, რაც მისი საქციელიდან გამომდინარე, მკაცრად აუცილებელი არ ყოფილა, ამცირებს ადამიანის ღირსებას და არსებითად არღვევს კონვენციის მე-3 მუხლით გარანტირებულ უფლებას (იხ. Ribitsch v. Austria, 4 დეკემბერი 1995, § 38, Series A № 336, და Krastanov, ციტირებულია ზემოთ, § 53).

48. სასამართლო სენსიტიურია მისი ფუნქციის სუბსიდიური ბუნებისადმი და აღიარებს, რომ ფრთხილად უნდა აირიდოს პირველი ინსტანციის სასამართლოს ფუნქციითა შესრულება, როცა საქმის გარემოებები ამის საშუალებას იძლევა (იხ. მაგალითად, McKerr v. the United Kingdom (dec.), № 28883/95, 4 აპრილი 2000). თუმცა, როცა განიხილება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა, როგორც წინამდებარე შემთხვევაში, სასამართლომ განსაკუთრებული გულისხმიერებით უნდა შეისწავლოს საქმე (იხ. *mutatis mutandis*, Ribitsch, ციტირებულია ზემოთ, § 32).

49. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს: ხელისუფლების ორგანოებმა არაერთხელ გაუსვეს ხაზი, რომ განმცხადებლის მიმართ მოპყრობა ხვდებოდა შესაბამისი კანონის ფარგლებში - გამოსაფხიზლებელ ცენტრებში თანამშრომელთა მიერ ძალის გამოყენების შესახებ. თუმცა, სასამართლო იმეორებს: ის უბრალო ფაქტი, რომ ადგილობრივმა სასამართლოებმა ძალის გამოყენება სისხლის სამართლის დანაშაულად არ ცნეს, თავისთავად არ ათავისუფლებს ხელშემკრელ მხარეს კონვენციით დაკისრებული პასუხისმგებლობისაგან (იხ. Ribitsch, ციტირებულია ზემოთ, § 34).

50. სასამართლო ითვალისწინებს განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ სამედიცინო ცნობას, რომელიც შედგენილია მისი გათავისუფლების მეორე დღეს. ამ ცნობიდან ირკვევა, რომ განმცხადებელს აღენიშნებოდა მცირედი დაზიანებები, რომლებიც ექიმის აზრით, შესაძლოა ყოფილიყო მის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენების შედეგი. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მე-3 მუხლთან დაკავშირებული სხვა ბევრი საქმისაგან განსხვავებით, წინამდებარე შემთხვევაში ფიზიკური შეზღუდვა იმ ხარისხით არ გამოყენებულა, რომელიც კრიტიკული იქნებოდა საქმის განსახილველად. წინამდებარე საქმის არსებითი ასპექტია განმცხადებლის საჩივარი - რომ პატიმრობისას მას ორმა კაცმა და ერთმა ქალმა იძულებით გახადეს ტანსაცმელი და შემდეგ ჩააცვეს შემზღუდველი ქამარი.

51. სასამართლო აღნიშნავს: საგამოძიებო ორგანოებში შეტანილ საჩივრებში განმცხადებელი ამბობდა, რომ ცენტრის თანამშრომლებმა მას ტანთ გახადეს და სასტიკად ამცირებდნენ. იგი ასევე აცხადებდა, რომ მათი ქმედებით შეურაცხყოფილი და დაკნინებული იყო. თუმცა, როგორც ადგილობრივმა ორგანოებმა, ასევე მთავრობამ, განმცხადებლის მიერ ცენტრის თანამშრომლებისთვის განეული წინააღმდეგობა, როცა ისინი იძულებით ტანთ ხდიდნენ, გასაჩივრებული მოპყრობის საკმარის დასაბუთებად მოიხმეს. მათი აზრით, განმცხადებლის უარი ტანსაცმლის გახდაზე და წინააღმდეგობა ამართლებდა მის მიმართ ძალის გამოყენებას, მაგრამ მათ ვერ შეძლეს მისი საჩივრის გათვალისწინება, რომ ძალის გამოყენებით შეილახა განმცხადებლის პირადი უფლებები და ღირსება.

52. რაც შეეხება განმცხადებლის უარს ტანსაცმლის გახდაზე, სასამართლო ითვალისწინებს იმ დროისთვის მოქმედი ბრძანებულების - გამოსაფხიზლებელი ცენტრების მოწყობის შესახებ - შესაბამის დებულებებს (იხ. პუნქტი 28 ზემოთ), რომლებიც ერთმნიშვნელოვნად ამბობს, რომ პატიმრობაში ყოფნისას ყველა დაკავებულ პირს უნდა მიეცეს შემცველი ტანსაცმელი, როგორიცაა ერთჯე-

რადი პერანგი. ქვემოთ აღნიშნული მიზეზების გამო, სასამართლო საჭიროდ არ მიიჩნევს იმის დადგენას, წინამდებარე საქმის გარემოებებში უნდა მოეთხოვათ თუ არა განმცხადებლისთვის ტანსაცმლის გახდა, ან გამართლებული იყო თუ არა ამ მოთხოვნის უზრუნველსაყოფად მასზე ძალის გამოყენება.

53. მართალია, საქმეში არ განიხილება საკითხი, თუ სად გააშიშვლეს განმცხადებელი, სასამართლო მაინც მიიჩნევს, რომ გასათვალისწინებელია მისი პრეცედენტული სამართალი, სადაც საუბარია მსგავს სიტუაციებზე, რომლებშიც განმცხადებლებს გაშიშვლება უბრძანეს. ამ საკითხთან დაკავშირებით, სასამართლო იმეორებს, რომ მართალია, ადამიანის გაშიშვლება ჩხრეკის მიზნით შესაძლოა აუცილებელი იყოს ციხეში უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ან არეულობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, მაგრამ ეს უნდა შესრულდეს შესაბამისი ფორმით, კანონის ფარგლებში. ადამიანი უნდა გააშიშვლონ შესაბამისი ფორმით, მისი ღირსების პატივისცემით და კანონიერი მიზნის მისაღწევად (*Yankov v. Bulgaria*, № 39084/97, § 166-176, ECHR 2003 XII (ამონარიდები); *Wainwright v. the United Kingdom*, № 12350/04, § 42, ECHR 2006 ...). გაჩხრეკის მიზნით გაშიშვლების პატარა ეპიზოდებიც კი ღირსების შემლახველ მოპყრობად ჩაითვალა ჩხრეკისას გამოყენებული ფორმის გამო, რომლის შესაძლო მიზანი იყო ადამიანის დამცირება და დაკნინება. ჩხრეკის ამ ფორმის გამოყენებას აკლდა დასაბუთება (იხ. *Valašinas v. Lithuania*, № 44558/98, § 117, ECHR 2001 VIII). სასამართლომ ასევე დაასკვნა, რომ როცა კავშირი ჩხრეკის მიზნით გაშიშვლებასა და უსაფრთხოების შენარჩუნებას და დანაშაულის ან უნესრიგობის თავიდან აცილებას შორის არ დგინდება, შესაძლოა საქმე მე-3 მუხლის ფარგლებში მოექცეს (*Wainwright*, ციტირებულია ზემოთ, § 42; *Wieser v. Austria*, № 2293/03, § 40, 22 თებერვალი, 2007, რომელშიც განმცხადებელი პოლიციელებმა გააშიშვლეს).

54. სასამართლო უყურადღებოდ ვერ ტოვებს იმ ფაქტს, რომ განმცხადებელი გააშიშვლა ცენტრის სამმა თანამშრომელმა - ერთმა ქალმა და ორმა კაცმა. ერთ-ერთ საქმეში მან უკვე იმსჯელა ამ საკითხზე, როცა განმცხადებელს (კაცი) უბრძანეს, გაშიშვლებულიყო ციხის ქალი-თანამშრომლის თანდასწრებით. ამ ქალის იქ ყოფნა განმცხადებლის მიმართ აშკარა უპატივცემულობას აღნიშნავდა და შედეგად ამცირებდა მის ადამიანურ ღირსებას. სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს ფაქტი განმცხადებლის (კაცის) შფოთვისა და არასრულფასოვნების განცდას გამოიწვევდა, რაც მას ამცირებდა და აკნინებდა (იხ. *Valašinas*, ციტირებულია ზემოთ, § 117).

სასამართლო მიიჩნევს, რომ იგივე მსჯელობა გამოიყენება წინამდებარე საქმეში - კიდევ უფრო მძაფრად, რადგან ამ საქმეში ორმა მამაკაცმა განმცხადებელი იძულებით გააშიშვლა.

55. თუმცა, სასამართლო უფრო მეტად შეშფოთებულია იმ ფაქტის გამო, რომ პაციენტთა ოთახში მოთავსების შემდეგ, განმცხადებლის ქცევის პასუხად, მას შემზღუდველი ქამარი ჩააცვეს. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ქამრით იყო შეკრული 10 საათის განმავლობაში, ვიდრე მას დილით ცენტრიდან გაათავისუფლებდნენ. მთავრობა განმცხადებელს მტკიცების ამ ნაწილში არ შეინიშნავდა. დავა არ ყოფილა იმ საკითხზე, რომ შემზღუდველი ქამრის გამოყენების შესახებ შესაბამისი ეროვნული ნორმები დაცული არ იყო (იხ. პუნქტები 27-29 ზემოთ). თუმცა, მთავრობას არანაირი დასაბუთება არ წარმოუდგენია, თუ რატომ იყო განმცხადებელი მოძრაობაზეზღუდული ცენტრის თანამშრომელთა გადაწყვეტილებით ამხელა დროის განმავლობაში. თუნდაც ვივარაუდოთ, რომ როგორც მთავრობა ამტკიცებდა, განმცხადებელი ცენტრში მიყვანისას „საშუა-

ლო ინტოქსიკაციის მდგომარეობაში იყო“, დროის ამ ხანგრძლივობით განმცხადებლის შეზღუდვა სასამართლოს მაინც სერიოზულად აზღოთებს. სასამართლო უშვებს შესაძლებლობას, რომ ინტოქსიკაციის ქვეშ მყოფი პირის აგრესიული ქცევა შეიძლება შემზღუდველი ქამრის გამოყენებას საჭიროებდეს, მაგრამ იმ პირობით, რომ ამგვარად შეზღუდული ადამიანის კეთილდღეობიდან გამომდინარე, დროგამოშვებით შემონმდება მისი მდგომარეობა. თუმცა, წინამდებარე საქმეში მთავრობას არანაირი განმარტება არ წარმოუდგენია იმის ასახსნელად, რამდენად საჭირო იყო შემზღუდველი ქამრით განმცხადებლის გადამეტებული დროით შეკვრა. მოძრაობის ხანგრძლივად შეზღუდვას განმცხადებელში მძიმე დისტრესი და ფიზიკური დისკომფორტი უნდა გამოეწვია. განცდილი ტანჯვის დონე აშკარად შეუსაბამოა მე-3 მუხლის სტანდარტებთან.

56. განმცხადებლის საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ხელისუფლების ორგანოთა ქმედება ღირსების შემლახველ მოპყრობას უტოლდებოდა და, ამგვარად, ეწინააღმდეგებოდა მე-3 მუხლს.

57. შესაბამისად, დადგინდა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი არსებითად დაირღვა.

2. სავარაუდო არაადეკვატური გამოძიება

58. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, როდესაც ადამიანი ირწმუნება, რომ სახელმწიფო მოხელეთა ქმედება მის მიმართ ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის მე-3 მუხლს, ეროვნული ორგანოები ვალდებული არიან, ჩაატარონ „ეფექტიანი ოფიციალური გამოძიება“, რომლითაც შესაძლებელი იქნება ფაქტების დადგენა და პასუხისმგებელ პირთა გამოვლენა და დასჯა (იხ. *Slimani v. France*, № 57671/00, §§ 30 და 31, ECHR 2004-IX (ამონარიდები) და *Assenov and Others v. Bulgaria*, 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, *Reports*, § 102). მეტიც, მე-3 მუხლის საპროცესო მოთხოვნები წინასწარი გამოძიების ეტაპს სცილდება; სამართალწარმოება, სასამართლო განხილვის ჩათვლით, უნდა შეესაბამებოდეს მე-3 მუხლით დადგენილ მოთხოვნებს. მართალია, არ არსებობს იმის აბსოლუტური ვალდებულება, რომ ყველა სისხლის სამართლებრივი დევნა დამთავრდეს პირის თავისუფლების აღკვეთით ან კონკრეტული სასჯელით, მაგრამ ეროვნულმა სასამართლოებმა არანაირ გარემოებაში არ უნდა დაუშვან, რომ ფიზიკური ან მორალური სიმტკიცის მძიმე შელახვის ფაქტი დაუსჯელი დარჩეს (იხ. *Öneryıldız v. Turkey* [GC], № 48939/99, § 95 - 96, ECHR 2004-XII), *Salman v. Turkey* [GC], № 21986/93, § 104-109, ECHR 2000-VII; და *Okkali v. Turkey*, № 52067/99, § 65, ECHR 2006-... (ამონარიდები)). ეს არსებითია სამართლებრივი სახელმწიფოსადმი საზოგადოების ნდობისა და მხარდაჭერის შესანარჩუნებლად და უკანონო ქმედებების მიმართ ხელისუფლების ორგანოთა ტოლერანტობისა ან ფარული გარიგების გამოვლინების პრევენციისათვის (იხ. *mutatis mutandis*, *Öneryıldız*, ციტირებულია ზემოთ, § 96).

59. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის საჩივრის გამოძიება შვიდი თვე გრძელდებოდა, 2000 წლის იანვრიდან აგვისტომდე. პროკურორმა ორჯერ გააუქმა გადაწყვეტილებები გამოძიების შეწყვეტის შესახებ, გაითვალისწინა რა, რომ გამოძიება სერიოზული საპროცესო დარღვევებით მიმდინარეობდა. განმცხადებელი თავის აპელაციებში ჩიოდა კონკრეტულ საპროცესო დარღვევებზე, რომ ხელი არ მიუწევდებოდა საქმის მასალებზე და არ ჰქონდა მონაწილეთა, კერძოდ, ცენტრის თანამშრომლებთან დაპირისპირების შესაძლებლობა. თუმცა,

აღსანიშნავია, რომ სამართლიანობა აღდგა 2000 წლის 1 იანვრისა და 2000 წლის 19 აპრილის გადაწყვეტილებათა გაუქმებით და გამოძიების გაგრძელებით.

60. თუმცა, ფაქტია, რომ სამართალწარმოების შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილება საბოლოოდ ძალაში დატოვა სასამართლომ, რომელმაც ეროვნულ კანონმდებლობაზე დაყრდნობით, დაადგინა: არ არსებობდა საფუძველი იმისა, რომ ჩადენილია სისხლის სამართლის დანაშაული. ამასთან დაკავშირებით, ევროპული სასამართლო ამბობს, რომ გამოძიების მიზანი იყო, გაემართლებინა გამოსაფხიზლებელ ცენტრში განმცხადებლისთვის თავისუფლების აღკვეთა და მასზე ძალის გამოყენება. გარდა იმისა, რომ განმცხადებელი აპროტესტებდა მტკიცებას მისი ინტოქსიკაციის ქვეშ ყოფნის შესახებ, იგი იმეორებდა, რომ მის საქციელში არაფერი იყო ისეთი, რაც თავისუფლების აღკვეთას გაამართლებდა. ის ასევე ჩიოდა, რომ სასტიკად მოეპყრნენ და ცენტრის თანამშრომლებმა გააშიშვლეს იმ ფორმით, რომელიც მას შეურაცხყოფდა და არღვევდა მისი ღირსების პატივისცემის უფლებას. მე-3 მუხლში არსებული საპროცესო ვალდებულება სასამართლოსთვის შესაძლებელს უნდა ხდიდეს იმის დადგენას, სცდება თუ არა გასაჩივრებული მოპყრობა მე-3 მუხლით აკრძალული მოპყრობის ზღვარს. სასამართლოს თვალსაზრისით, ხელისუფლების ორგანოებმა განმცხადებლის ბრალდებები ძალიან ვიწრო ჩარჩოებში გამოიძიეს და, შესაბამისად, ვერ შეძლეს დაედგინათ განმცხადებელზე გამოყენებული ძალის პროპორციულობა მე-3 მუხლის სტანდარტებიდან გამომდინარე, კერძოდ კი ვერ შეძლეს, დაესაბუთებინათ ორი მამრობითი სქესის თანამშრომლის მიერ განმცხადებლისთვის ტანსაცმლის იძულებით გახდა და 1999 წლის 28 დეკემბრის დილამდე მისი მოძრაობის შეზღუდვა შემზღუდველი ქამრით.

61. შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ეროვნულ დონეზე საქმის განხილვის ფორმა შეუსაბამოა კონვენციის მე-3 მუხლის სახელმწიფოზე დაკისრებულ საპროცესო ვალდებულებებთან.

62. ამგვარად, კონვენციის მე-3 მუხლი დაირღვა მის საპროცესო ნაწილში.

II. კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

63. განმცხადებელი, კონვენციის მე-5 მუხლზე დაყრდნობით, ჩიოდა, რომ გამოსაფხიზლებელ ცენტრში მისი დაპატიმრება უკანონო იყო. დაკავებისას იგი არ იყო ინტოქსიკაციის ქვეშ და საზოგადოებრივ წესრიგს არ არღვევდა, რაც, შესაბამისი კანონით, არსებითი წინაპირობა გახლდათ პირის დასაპატიმრებლად.

64. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის თავისუფლების აღკვეთა „კანონში არსებული პროცედურების შესაბამისად მოხდა“, კერძოდ, გამოსაფხიზლებელში სწავლებისა და ალკოჰოლიზმთან ბრძოლის შესახებ კანონის მე-40 სექციის თანახმად (იხ. ზემოთ პუნქტები 25-26). ადგილობრივმა ორგანოებმა ცალსახად დამტკიცეს, რომ შიდა კანონმდებლობა საფუძველს იძლეოდა განმცხადებლის დასაპატიმრებლად და მოყვანილი მიზეზები უკანონოდ ვერ ჩაითვლება.

65. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ განაცხადის ეს ნაწილი კონვენციასა და მის ოქმებში არსებულ უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევას არ ავლენს.

66. განაცხადის ეს ნაწილი აშკარად დაუსაბუთებელია და კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების თანახმად, სასამართლო მასზე უარს ამბობს.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

67. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის კიბდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

A. ზიანი

68. განმცხადებელი ითხოვდა 50 000 პოლონურ ზლოტს არამატერიალური ზიანის სანაცვლოდ, რომელიც მას მიადგა დამცირებითა და პატიმრობისას სასტიკი მოპყრობის შედეგად მიღებული შოკით.

69. მთავრობის არგუმენტაციით, განმცხადებლის მოთხოვნა საფუძველს იყო მოკლებული, რადგან იგი კონვენციით გარანტირებულ უფლებათა დარღვევის მსხვერპლი არ გამხდარა. მთავრობის მტკიცებით, იმ შემთხვევაში, თუ კონვენციის დარღვევა დადგინდებოდა, ეს თავისთავად უკვე საკმარისი იქნებოდა განმცხადებლის სამართლიანი დაკმაყოფილებისთვის.

70. სასამართლოს თვალსაზრისით, საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, განმცხადებელს მნიშვნელოვანი შფოთვა და დისტრესი უნდა განეცადა. შესაბამისად, მხოლოდ კონვენციის დარღვევის დადგენა საკმარისი ვერ იქნებოდა. საქმის გარემოებების ერთობლიობაში განხილვით და სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე, სასამართლო განმცხადებელს 7 000 ევროს ანიჭებს არამატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად.

B. ხარჯები და დანახარჯები

71. განმცხადებელს საქმესთან დაკავშირებული ხარჯების ასანაზღაურებლად მოთხოვნა არ წამოუყენებია.

C. საურავი

150. სასამართლო შესაფერისად მიიჩნევს, რომ საურავი განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი მინიმალური ნიხრით, რასაც უნდა დაემატოს თანხის სამი პროცენტი.

ხსენებული მიზეზებიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთმად აცხადებს განმცხადებლის საჩივარს სავარაუდო არასათანადო მოპყრობისა და მისი ბრალდებების არასათანადო გამოძიების შესახებ — დასაშვებად, განაცხადის დანარჩენ ნაწილს კი დაუშვებლად;
2. ერთმად ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი ნაწილი;

3. ხუთი ხმით ორის წინააღმდეგ ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლის საპროცესო ნაწილი;
 4. ექვსი ხმით ერთის წინააღმდეგ ადგენს:
 5. (a) კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების დღიდან 3 თვის განმავლობაში, მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს არამატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად უნდა გადაუხადოს 7 000 ევროს ეკვივალენტი პოლონურ ზლოტებში, გადახდის დღეს არსებული კურსით. ამას დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა.
(b) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, თანხის გადახდის დღემდე, აღნიშნულ თანხას დაემატება საურავი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტიანი განაკვეთი.
 6. უარყოფს განმცხადებლის მოთხოვნის დანარჩენ ნაწილს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.
- შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და გაცხადებულია წერილობით 2009 წლის 31 მარტს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

ლოურენს ეარლი
რეგისტრატორი

ნიკოლას ბრაცა
თავმჯდომარე

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, ამ გადაწყვეტილებას თან ერთვის მოსამართლეების - ლეხ გარლიცკისა და დავიდ ტორ ბიორგვინსონის - ერთობლივი, განსხვავებული მოსაზრება.

მოსამართლეების - ლეხ გარლიცკისა და დავიდ ტორ ბიორგენსონის ერთობლივი განსხვავებული მოსაზრება:

სამწუხაროდ, ჩვენ ვერ გავიზიარებთ პალატის მოსაზრებას გამოძიების არა-ადეკვატურობასთან დაკავშირებით.

როგორც პალატის გადაწყვეტილების მე-60 პუნქტიდან ჩანს, საპროცესო და-რღვევის დადგენა უკავშირდებოდა იმ ფაქტს, რომ „ხელისუფლების ორგანოებმა განმცხადებლის ბრალდებები ძალიან ვიწრო ჩარჩოებში გამოიძიეს და, შესაბამისად, ვერ შეძლეს განმცხადებელზე გამოყენებული ძალის პროპორციულობის დადგენა მე-3 მუხლის სტანდარტებიდან გამომდინარე“.

ამგვარად, არ არსებობს მიზეზი ხელისუფლების ორგანოების დასადანაშაუ-ლებლად, რომ მათ საქმის არსებითი ფაქტები არ დაადგინეს. შედეგად, რთული იქნებოდა დადგენილების ჩვეული ფორმის გამოყენება, რომ „გამოძიება იყო ზედაპირული, არაობიექტური და დასრულდა გადაწყვეტილებებით, რომელთა დასკვნებიც ფაქტების ღრმა ანალიზით არ დასტურდება“ (იხ. მაგალითისთვის, *Lewandowski and Lewandowska v. Poland*, № 15562/02, § 74, 13 იანვარი 2009; ასე-ვე, *Dzwonkowski v. Poland*, № 46702/99, § 66, 12 აპრილი 2007). როგორც ჩანს, პალატის აზრით, დარღვევა, პირველ რიგში, გამოწვეული იყო იმ ფაქტით, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა განმცხადებლის საჩივრის „ადამიანის ღირსების“ ასპექტი ცალკე არ შეაფასეს და მასზე რეაგირება არ მოახდინეს, და მეორე რიგში, იმ ფაქტით, რომ გამოძიებისას სისხლის სამართლის საქმე არ აღიძრა ცენტრის პერსონალის მიმართ.

არ ვართ დარწმუნებული, რომ გამოძიებამ არ გაითვალისწინა განმცხადე-ბლის საჩივარი მისი ღირსების შელახვასთან დაკავშირებით. საქმის ამ ასპექტზე გამახვილდა თავდაპირველად ყურადღება საოლქო პროკურორის გადაწყვეტი-ლებაში (2000 წლის 17 ივნისი), რომლითაც გაუქმდა პირვანდელი გადაწყვე-ტილება გამოძიების შეწყვეტის შესახებ. პროკურორმა აღნიშნა, რომ „საქმეზე ნებისმიერი საბოლოო გადაწყვეტილება რეაგირებას უნდა ახდენდეს განმცხა-დებლის მიერ მოთხოვნილ ქმედებებზე, [მათ შორის] მისი ღირსების შელახვის ფაქტზე (*inter alia* მის გაშიშვლებაზე)“. საქალაქო პროკურორმა 2000 წლის 2 აგვისტოს გადაწყვეტილებაში მისდია ამ ინსტრუქციას, მაგრამ განმცხადებლის საჩივარზე მითითებით - რომ გამოსაფხიზლებელი ცენტრის თანამშრომლებმა თავიანთი ქცევით მისი პატივი და ღირსება შელახეს, დაასკვნა: გასათვალისწი-ნებელია ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს უფლება ჰქონდა, კერძო საბრალდე-ბო საჩივარი წამოეყენებინა საჩივრის ამ ნაწილთან დაკავშირებით. ამგვარად, „ადამიანის ღირსების“ ასპექტი ხელისუფლების ორგანოებს მხედველობიდან არ გამორჩენიათ, მიუხედავად იმისა, რომ მათი დასკვნების თანახმად, გამოსაფხი-ზლებელ ცენტრში გატარებული ყველა ღონისძიება კანონის შესაბამისი იყო. ამგვარად, სისხლის სამართლის ბრალდების წასაყენებლად არანაირი საფუძვე-ლი არ არსებობდა.

მართალია, ფაქტების სასამართლოსეული შეფასება სხვაგვარია და ჩვენ და-ვადგინეთ, რომ განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული ღონისძიებები არაპრო-პორციულად მკაცრი იყო, მაგრამ ეს განსხვავება ეხება საქმის მატერიალურ ას-პექტს, რის შედეგადაც დადგინდა კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი ნაწილის დარღვევა. არ შეიძლება ამის გადატანა საქმის საპროცესო მხარის შეფასებისას.

